

**TRYGGHETSARBETETS
HÄLSOPÅVERKAN HOS ELEVER
UR ETT PERSONALPERSPEKTIV PÅ
EN GRUNDSKOLA I EN SKÅNSK
KOMMUN**

**HEALTH EFFECTS OF SAFETY
WORK IN STUDENTS FROM A
STAFF PERSPECTIVE AT AN
ELEMENTARY SCHOOL IN A
MUNICIPALITY IN SKANE**

Examensarbete inom huvudområdet
folkhälsovetenskap

Grundnivå, 15 Högskolepoäng

Vårtermin 2019

Författare: Elin Borg

Handledare: Stefan Backe

Examinator: Jasmin Muller

SAMMANFATTNING

Titel: Trygghetsarbetets hälsopåverkan hos elever ur ett personalperspektiv på en grundskola i en skånsk kommun.

Författare: Borg, Elin

Avdelning/Institution: Avdelningen för biomedicin och folkhälsovetenskap, institutionen för hälsa och lärande, Högskolan i Skövde

Program/kurs: Folkhälsovetenskapligt program, Examensarbete i folkhälsovetenskap G2E, 15 hp

Handledare: Backe, Stefan

Examinator: Muller, Jasmin

Sidor: 29

Nyckelord: Trygghetsarbete, värdegrundsarbete, elevhälsa, förankring, trygghetsinsatser, värdegrund, trygghet, grundskola

Introduktion: Psykisk ohälsa hos elever är ett växande problem. Svenska skolan ska arbeta med elevers trygghet och att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete mot diskriminering och kränkande behandling. **Syfte:** Syftet var att undersöka om pedagoger och elevhälsopersonal på en grundskola i en skånsk kommun upplever att trygghetsinsatserna har en positiv effekt på elevernas hälsa. **Metod:** En tvärsnittsstudie med kvalitativa inslag genomfördes av pedagoger (n=65) på en grundskola i Skåne. Datainsamlingen skedde genom digital enkät som skickades ut via e-post. Insamlad data analyserades i statistikprogrammet SPSS. Kvalitativa svar redovisades i textform. **Resultat:** Svarsfrekvensen var 34%, en för låg svarsfrekvens för att kunna generalisera resultatet. Av respondenterna kände 73% sig delaktiga i trygghetsarbetet, 91% upplever att trygghet har effekt på elevernas hälsa och 67% uppfattar inga hälsoskillnader mellan kön. Däremot ses några skillnader i vilka insatser som fungerar bäst och sämst i relation till kön. Elevinsatser som involverar socialt utbyte upplevs mest positivt och bestraffningar mest negativt. Det efterfrågas systematik i trygghetsarbetet. **Slutsats:** Resultatet kopplas till tidigare forskning som både bekräftar och visar på förbättringsområden. Trygghetsplanens förekomst är grundläggande. Efterlyst tydlighet och uppföljning kan vara ett uttryck för områdets storlek och svårigheten att få en helhetsbild av trygghetsarbetet. Olika former av socialt utbyte är det som anses ha effekt på elevernas hälsa och bör därmed prioriteras. Trygghetsarbetet kan gagnas av kollegialt lärande och trygghetsplanens innehåll behövs eventuellt kompletteras. Framgångsfaktorer och förbättringsförslag kan bidra till en tydligare förankring. Den låga svarsfrekvensen ska dock tas i beaktande och eventuella genomföranden av förslag bör stämmas av med personal.

ABSTRACT

Title: Health effects of safety work in students from a staff perspective at an elementary school in a municipality in Skane.

Author: Borg, Elin

Dept./School: Department of Biomedicine and Public Health, School of Health and Education, University of Skövde

Course: Bachelor Degree Project in Public Health Science G2E, 15 ECTS

Supervisor: Backe, Stefan

Examiner: Muller, Jasmin

Pages: 29

Keywords: Safety work, value-based work, student health, anchoring, safety measures, value-based, safety, elementary school

Introduction: Mental illness in students a growing problem. The Swedish school has the task of working with students' safety and to conduct systematic quality work against discrimination and offensive treatment. **Purpose:** The purpose was to investigate whether pedagogues and student health personnel at a primary school in a municipality in Skane felt that the safety efforts have a positive effect on the students' health. **Method:** A cross-sectional study with qualitative elements was conducted by educators (n = 65) at an elementary school in Skåne. The data collection was done through a digital survey that was sent out via e-mail. The collected data was analyzed in the statistics program SPSS. Qualitative answers were presented in text form. **Result:** The response rate was 34%, a too low response rate to be able to generalize the result. Of the respondents, 73% felt that they were participant in the safety work, 91% felt that safety had an effect on the students' health and 67% did not experience any health differences between the sexes. However, there are some differences in which efforts work best and worst in relation to gender. Student initiatives that involve social exchange are perceived to be most positive and punishment most negative. There is a demand for systematic security work. **Conclusion:** The result links to previous research that both confirms and demonstrates areas for improvement. The existence of the security plan is fundamental. Requested clarity and follow-up can be an expression of the area's size and the difficulty of obtaining a comprehensive picture of the safety work. Different forms of social exchange are what are considered to have an effect on the students' health and should therefore be given priority. Security work can benefit from collegial learning and the content of the safety plan may need to be supplemented. Success factors and improvement proposals can contribute to a clearer anchoring. However, the low response rate should be taken into account and any implementation of proposals should be reconciled with staff.

Innehåll

INTRODUKTION	1
Hälsa och trygghet.....	1
Styrdokument för trygghetsarbete i skolan	1
Riskfaktorer i skolmiljön.....	2
Psykiiskt mående och upplevd trygghet hos elever.....	3
Könskategoriseringen ickebinär	4
Sverige och Skåne.....	4
Den undersökta skolans kommun	5
Pedagogers och elevhälsopersonals uppfattningar om elevers trygghet, studiero och hälsa i skolan	5
Preventiva faktorer i skolmiljön.....	6
Folkhälsovetenskaplig relevans.....	7
Problemformulering	7
Syfte	8
Frågeställningar	8
METOD	9
Studiepopulation och urval.....	9
Datainsamling.....	9
Definitioner av begrepp och beskrivning av undersökta variabler	9
Förankring i enkäten	10
Elevernas hälsa i enkäten.....	10
Analys.....	10
Studiens överförbarhet till andra miljöer	11
Etiska överväganden	11
RESULTAT	12
Bakgrundsfrågor.....	12
Trygghetsarbetets förankring hos personalen	12
Personalens uppfattning om elevernas hälsa i relation till trygghetsarbetet	16
DISKUSSION.....	22
Metoddiskussion.....	22
Svarsbenägenhet och generaliserbarhet	23

Bias och confounding	24
Resultatdiskussion.....	24
Trygghetsarbetets förankring hos personalen	24
Personalens uppfattning av elevernas hälsa	26
Skillnader mellan könen i hälsa i relation till trygghetsarbetet.....	27
Skillnader inom de undersökta personalgrupperna	28
Utveckling av trygghetsplanen	28
Slutsats	28
REFERENSER.....	30
BILAGA 1.....	35
Missivbrev.....	35
Enkät.....	35

INTRODUKTION

Hälsa och trygghet

Hälsa är ett begrepp som under de senaste decennierna formats från den första definitionen: “hälsa är ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och ej blott frånvaron av sjukdom eller handikapp” (World Health Organization [WHO], u.å.-a) till att hälsa ska vara en resurs för människan och inte ett mål. Förutsättningar för hälsa är fred, skydd, utbildning, mat, inkomst, ett stabilt ekosystem, hållbara resurser, social rättvisa och rättvisa (WHO, u.å.-b). Människans psykiska hälsa påverkas av faktorer som miljö, socioekonomi och biologiska determinanter (WHO, 2018b) och ett stort globalt problem är just psykisk ohälsa (WHO, 2018a). Mer än 300 miljoner människor i alla åldrar världen över lider av till exempel depression som är den ledande orsaken till funktionsnedsättning globalt och som bidrar till den generella sjukdomsbördan i världen (ibid.). Omkring hälften av alla fall av psykisk ohälsa i vuxen ålder har sin början i tonåren eller redan i tidigare ålder (WHO, 2016). En god fysisk och psykisk hälsa hjälper barn och ungdomar att hantera tonårens utmaningar och underlättar deras intåg i vuxenvärlden (WHO, 2016). Pellmer, Wramner och Wramner (2012) beskriver hur trygghet kan ses som en skyddsfaktor mot olika hälsohot. Trygghet stärker individen och är ofta kopplat till nära relationer med personer i omgivningen. För barn är skolan en viktig faktor i känslan av trygghet, dess struktur kan upplevas som trygg och att få trivas i skolan räknas som en av de främsta skyddsfaktorerna för barn (Pellmer et al., 2012).

Att främja psykisk hälsa och välbefinnande är det tredje målet av de Globala målen (Globala målen, u.å.-a) och det fjärde globala målet strävar mot trygga och inkluderande lärandemiljöer (Globala målen, u.å.-b).

Styrdokument för trygghetsarbete i skolan

Sverige har åtagit sig att följa Barnkonventionen, ett internationellt avtal som beskriver och slår fast barns rättigheter. Sveriges riksdag har beslutat att göra barnkonventionen till lag, den träder i kraft 1 januari 2020 (Unicef, u.å.-a). Barnkonventionen slår bland annat fast att varje stat ska ta ansvar för att uppfylla barns rättigheter. Inget barn får diskrimineras, barn ska skyddas från alla

former av våld, övergrepp och försumlig behandling, barn har rätt till bästa möjliga hälsa, social trygghet och kostnadsfri utbildning (Unicef, u.å.-b).

Den svenska skollagen reglerar i 5:e kapitlet trygghet och studiero som bland annat säger att “utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero”, kapitlet tar också upp elevernas arbetsmiljö (SFS 2010:800). I 6:e kapitlet regleras åtgärder mot kränkande behandling av barn och elever och i 6 § beskrivs att det ska finnas ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn eller elever. Alla elever ska ha tillgång till elevhälsa, vilken ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser och främst arbeta förebyggande och hälsofrämjande. För de olika insatserna ska det tillhandahållas personal med adekvat kompetens (ibid.).

Svenska skolan har ett systematiskt kvalitetsarbete där förebyggande arbete med diskriminering, trakasserier och kränkande behandling ingår. Verksamheten identifierar styrkor och svagheter samt genomför insatser för att förbättra dessa och kartlägger regelbundet risker (Skolverket, 2014). Elevers upplevda trygghet och ordning i skolan har försämrats under senaste fem åren (Skolinspektionen, 2018). Trots att många elever känner sig trygga så har i princip alla skolor elever som är otrygga. Ett annat problem är att lärare upplever att de använder en stor del av lektionstiden till att upprätthålla ordning vilket elever bekräftar med uppgiften att andra elever stör i klassrummet (ibid.).

Riskfaktorer i skolmiljön

Faktorer som påverkar psykisk ohälsa och välmående hos barn och ungdomar är mobbning, att inte bli accepterad av jämnåriga samt bristande stöd från föräldrar och lärare (WHO, 2016). De flesta barn och ungdomar i Sverige uppger att de trivs med livet, dock så har självrapporterade psykosomatiska besvär ökat så som huvudvärk, sömnsvårigheter och nedstämdhet (Folkhälsomyndigheten [FHM], 2018a). Ett samband mellan psykosomatiska besvär och att bli utsatt för mobbning ses, samt ett samband mellan skolstress och psykosomatiska besvär. Brister i skolans funktion ses som en orsak, till exempel förändringar i huvudmannskapet, friskolereformen, betygssystem samt lärares förändrade arbetsvillkor med sämre status och mer krav på dokumentation (FHM, 2018b). År 1993 konstaterade Olweus att barn och ungdomar som

utsätts för kränkningar i skolmiljön riskerar depression och sämre självförtroende senare i livet (Olweus, 1993).

Skolverket (2014) menar att en obefintlig eller osäker stabilitet i skolans organisation kan ha ogynnsamma effekter på skolans trygghet där negativt arbetsklimat följs av konflikter, misstänksamhet och otydliga regler och normer. Yttre faktorer som kan påverka stabiliteten är upprepade byten av rektor, hög elevomsättning och hög personalomsättning. En annan risk är att genomförarna av skolans kvalitetsarbete inklusive trygghetsarbete inte varit delaktiga i beslutsprocessen om till exempel åtgärdsprogram eller modell. Utan istället tilldelas material och förväntas utföra och implementera det hos eleverna trots en svag förankring. Då riskerar genomförarna att känna att arbetet är meningslöst och det resulterar i en sämre effekt på kvalitet och trygghet (Skolverket, 2014).

De barn som utsätts för kränkningar i skolmiljön riskerar att senare i livet drabbas av depression och att individen i större utsträckning har lågt självförtroende (Olweus, 1993). Feldman et.al. (2014) påvisar att mobbare/bidragare till otrygghet oftare har lägre närvaro i skolan, sämre prestation och beteendeutveckling och därmed också riskerar en sämre hälsa.

Brendgen och Troop-Gordon (2014) påvisar att dynamiken mellan eleverna i klassrummet kan påverka att elever utsätts för mobbning. Troop-Gordon och Ladd (2013) fann att pedagogernas egna föreställningar om mobbning och dess ursprung spelade roll för hur de hanterade konflikter mellan elever. Lärare med normativa uppfattningar till exempel att det är naturligt för barn att reta varandra hade en större tendens till ett mer passivt bemötande mot eleverna.

Psykiskt mående och upplevd trygghet hos elever

Nedan beskrivs elevers psykiska mående och upplevda trygghet med underlag från tidigare undersökningar. En beskrivning av könskategorin ickebinär inleder då kön kan vara en bestämningsfaktor för hälsa. I beskrivningen om Sverige och Skåne syns skillnader mellan pojkars och flickors upplevelser av trygghet, mobbning och psykiska besvär. Det redogörs även för kostnader på kommunnivå som kan relateras till elevers hälsa och trygghet.

Könskategoriseringen ickebinär

Ickebinära individer kan identifiera sig mellan, bortom eller som båda könskategorierna kvinna och man. Begreppet kan innebära olika för olika individer och ibland används det som ett samlingsbegrepp för personer som inte följer tvåkönsnormen. Ickebinära kan räknas in i begreppet HBTQ - homo-, bi-, transsexuella och queerpersoner (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, 2019). Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2015) beskriver hur unga HBTQ-personer har en sämre hälsa och att de upplever en ökad otrygghet i skolan.

Sverige och Skåne

Enligt Brottsförebyggande rådet (2015) är skolan en plats där många elever utsätts för brott, den vanligaste platsen för en svensk elev att bli utsatt för misshandel är på skolgården. I undersökningen ses också en koppling mellan utsatthet för mobbning och utsatthet för brott.

Otryggheten i den svenska skolan är som mest utbredd i årskurs 9, där var sjunde elev inte känner sig trygg i skolan och hälften uppger att skolans ordningsregler inte följs. I årskurs 5 och årskurs 9 har 26% respektive 34% inte studiero på lektionerna. I både åk 5 och åk 9 är 18% i varje årskurs rädda för andra elever (Skolinspektionen, 2018). Region Skåne (2016) rapporterar att tryggheten i klassrummet har minskat över tid i de skånska skolorna, framförallt för flickor och en tredjedel av flickorna uppger att de inte alltid känner sig trygga på rasterna. Ju äldre eleverna är desto mindre är de utsatta för mobbning, dock har mobbningen i åk 9 ökat för flickorna över tid. I åk 9 har var 20:e pojke varit delaktiga i att mobba någon annan. Att vara inblandad i mobbning, som offer eller förövare är vanligast hos pojkar i åk 9. De mest frekventa brotten som skolelever utsätts för är misshandel, hot och stöld, samt för flickor även oönskad sexuell handling. De flesta brott som eleverna utsätts för polisanmäls inte (Region Skåne, 2016).

Det är vanligare med psykiska besvär hos flickor än pojkar och vanligare hos äldre elever än yngre elever. Andelen elever som lider av nedstämdhet, ängslan/oro och irritation/dåligt humör har ökat i alla årskurser (bortsett från nedstämdhet hos pojkar i åk 6). Största ökningen av nedstämdhet, ängslan/oro och irritation/dåligt humör i grundskolan ses bland flickor i åk 9 där också sömnbesvär blivit vanligare (ibid.).

Den undersökta skolans kommun

I de kommunala skolorna så hade var fjärde elev i årskurs 5 och nära varannan elev i årskurs 9 ganska dålig eller ingen studiero. I både åk 5 respektive åk 9, i de kommunala skolorna, känner sig 11 % sig helt eller delvis otrygga i skolan, motsvarade siffror för riket är 10% respektive 14% (privata och kommunala skolor). Av eleverna i åk 5 är det 13% som inte helt säkert vet vilken vuxen de kan prata med om någon elev varit elak, samma siffra för åk 9 är 21%, motsvarande siffra för riket är 13% och 25% (privata och kommunala skolor) (Kolada, u.å.-b).

Kostnader relaterade till elevers välbefinnande och trygghet är till exempel för åtgärder inom socialtjänst och elevhälsa. Kostnaden för barn och ungdomsvård inom socialtjänsten per kommuninvånare var 2018 1402 kr i aktuell kommun, jämfört med rikets 2072 kr (Kolada, u.å.-a). Kostnad för elevhälsa per inskriven elev 2018 i aktuell kommuns skolor var 4067 kr, samma kostnad för riket var 3732 kr (Kolada, u.å.-b).

Pedagogers och elevhälsopersonals uppfattningar om elevers trygghet, studiero och hälsa i skolan

I jämförelse med elevernas uppfattningar är den pedagogiska personalens uppfattningar något mer positiva. Vad gäller studiero i de svenska skolorna upplever ungefär var tredje pedagog att upprätthålla ordningen tar upp stor del av undervisningstiden, samtidigt upplever 91% att eleverna har studiero på lektionerna. Att de sociala relationerna mellan pedagog och elev är goda upplevs till 98% helt och hållet eller ganska bra. De allra flesta pedagoger uppfattar att skolmiljön är trygg för eleverna och att eleverna också känner sig trygga. Likaså uppfattar 88% att skolans ordningsregler följs helt eller ganska bra. Merparten av pedagogerna upplever att de har förutsättningar för att ingripa när elever är elaka mot andra elever och att de har vetskap om vad som ska göras om de upptäcker att en elev utsätts för kränkningar (Skolinspektionen, 2019). Elevhälsopersonals uppfattningar är inte undersökta i samma utsträckning i Skolinspektionens enkäter. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL, 2018) har dock granskat Elevhälsans utmaningar. Undersökningen riktades mot kommunernas elevhälsoansvariga och 96% av dessa upplever att ökande psykisk ohälsa bland eleverna är en ganska stor eller mycket stor utmaning. Det är det området som är mest utmanande, andra områden är att utveckla inkluderande lärmiljöer för att möta elevers olikheter, att utveckla det hälsofrämjande arbetet och utveckling av det förebyggande arbetet (SKL, 2018).

Preventiva faktorer i skolmiljön

En positiv skolmiljö och positiva upplevelser i skolan är en skyddsfaktor för upplevda hälsobesvär (WHO, 2016). WHO (2018b) förespråkar att arbetet med psykisk hälsa ska arbetas in i handlingsplaner och policys samt genom tidiga insatser i livet med utbildning, känslomässig stöttning och grundläggande livskunskaper (ibid.).

Skolverket (2014) betonar vikten av stabilitet i organisationen och en arbetsmiljö som präglas av tillitsfulla relationer och tillåtande klimat, liksom en samstämmighet mellan skolans personal och eleverna kring värden och normer både i och utanför klassrummet. Baek, Andreescu och Rolfe (2017) framhåller att ungdomars tillgång till stödjande och empatiska vuxna i skolan ökar deras känsla av trygghet och minskar rädslan för att bli utsatt för kränkningar. Harper, Parris, Heinrich, Varjas och Meyers (2012) klargör att trygghet och säkerhet i skolan är en skyddsfaktor för elevers sätt att hantera kränkningar från andra elever. Känslan av trygghet dämpade kränkningarnas effekter. Klemra, Brooks, Chester, Magnusson och Spencer (2016) har studerat självskadebeteende hos ungdomar och påpekar betydelsen för ungdomar att känna tillhörighet och att skolan och närområdet spelar en stor roll i det. Därför är det viktigt att skolan vidhåller ett positivt synsätt och en positiv skolkultur. Studien föreslår ett åtgärdsprogram med helhetssyn för skolor som en del av insatsen att stärka tryggheten i ungdomars omvärld.

Policydokument är används frekvent inom hälsofrämjande arbete riktat mot barn inom svenska kommuner (Guldbrandsson, Bäck & Bremberg, 2008). Studiens definition av policydokument är bred och de policydokument som förekommer i den är bland annat internationella konventioner som Barnkonventionen, nationella lagar och dokument som skollagen, läroplanen samt riktlinjer om brottsförebyggande. Därtill nämns regionala dokument om barn i behov av särskilt stöd och lokala måldokument, drogförebyggande policy och folkhälsoplan. Policydokumentens verkliga värde är dock svårt att uppskatta och bedömningen är att det är förekomsten av en policy som driver processer framåt snarare än innehållet i policyn (ibid.). Svenska skolor ska enligt skollagen (SFS 2010:800) ha en plan mot kränkande behandling. Planen ska upprättas en gång om året och redogöra för kommande åtgärder inom området. Utförare av planen är all personal på skolan.

Folkhälsovetenskaplig relevans

Otrygg skolmiljö kan innebära risker att bli utsatt för kränkningar, diskriminering eller andra brott. Det kan också innebära brist av empatiskt vuxet stöd, att inte bli sedd och trodd eller oordning både i och utanför klassrummet. Bristande studiero riskerar förta intresset för skolarbetet och försvåra i strävandet efter fullständiga betyg. Skolledning och pedagogers arbete för att säkra en god studiemiljö, ökad trygghet och välbefinnande i skolan för elever är en fundamental uppgift. De skillnader som syns mellan pojkars och flickors upplevelser om trygghet, mobbning och brott kan behövas adresseras för att säkerställa jämlik hälsa. För de elever som i en otrygg skolmiljö utvecklar psykisk ohälsa, som i sig är ett lidande för individen, riskeras inte bara fullständiga betyg utan med dem också möjligheter att i framtiden förvalta ett arbete efter önskvärd kvalitet och omfattning. I längden kan det innebära avsaknad av fullgoda socialförsäkringar, till exempel sjukpenning eller ett liv i fattigdom med sämre förutsättningar att delta i samhället och blir isolerad. WHO (2016) påtalar också att psykisk ohälsa inte bara påverkar individen negativt utan också närstående och samhällets produktivitet (WHO, 2016). För att minska direkt och framtida lidande för barn och ungdomar och öka chanserna att få delta fullt ut i samhället samt uppleva livet med god psykisk och fysisk hälsa krävs insatser i deras dagliga miljö. Förebyggande och tidiga insatser som påverkar trygghet av och med skolans pedagoger och elevhälsopersonal spelar en roll för elevernas hälsa.

Problemformulering

Mätningar visar att det finns otrygga barn på alla skolor (Region Skåne, 2016; Skolinspektionen, 2018). Pedagogers uppfattning om elevers trygghet visar på att pedagogerna tror att eleverna är tryggare än vad eleverna själva rapporterar (Skolinspektionen, 2019; Skolinspektionen, 2018). Stödjande och empatiska vuxna i skolan är en friskfaktor för elever (Baek et al., 2017). Studier visar att barn som utsätts för kränkande behandling i skolan riskerar ett sämre självförtroende och depression (Olweus, 1993) medan de som kränker andra presterar sämre och har sämre beteendeutveckling (Feldman et. al., 2014). Både de som mobbar och blir mobbade riskerar en sämre hälsa i stunden men också i framtiden som kan leda till sämre livskvalité. Skillnader mellan pojkars, flickors och ickebinäras upplevelser kan ha betydelse för planering av trygghetsskapande insatser och bör uppmärksammas för en mer jämlik hälsa. Ett ständigt och

långsiktigt trygghetsarbete är av yttersta vikt för att förbättra elevernas arbetsmiljö och vistelse då skolplikten innebär att barn spenderar många timmar i skolans miljö. Därför är det intressant att undersöka hur pedagoger och elevhälsopersonal som utförare av trygghetsarbetet uppfattar dess betydelse för elevernas hälsa. Liksom att undersöka trygghetsarbetets förankring hos pedagoger och elevhälsopersonal genom till exempel befintliga styrdokument eller organisationens stabilitet, arbetsmiljö och samstämmighet.

Syfte

Syftet med denna studie var att undersöka om pedagoger och elevhälsopersonal på en grundskola i en skånsk kommun upplever att trygghetsinsatserna har en positiv effekt på elevernas hälsa.

Frågeställningar

Upplever pedagoger och elevhälsopersonal skillnader i hälsa mellan pojkar, flickor och ickebinära i relation till trygghetsarbetet?

Är trygghetsarbetets metoder förankrade hos pedagoger och elevhälsopersonal och hur påverkar detta trygghetsarbetet i skolan?

METOD

Studiepopulation och urval

Populationen som undersökts är pedagoger och personal i elevhälsoteamet på en grundskola i en skånsk kommun. Urvalet har skett genom att söka upp en grundskola som arbetar aktivt och prioriterar frågan om trygghet i skolan.

Datainsamling

Den valda metoden var en tvärsnittsstudie där data samlades in från flera olika individer vid en enda tidpunkt via en enkät. Avsikten var att i studiens uppkomna variabler kunna se mönster eller eventuella samband (Bryman, 2015). Tvärsnittsstudien är en relativt enkel och billig metod och är användbar vid planering av hälsofrämjande insatser (Andersson, 2016), till exempel ett trygghetsarbete vid en skola. Insamlingen av data genomfördes via en enkät (bilaga 1) i Google forms som skickades ut via e-post. Enkäten formulerades utifrån områden som kan ha påverkan på elevers trygghet och hälsa samt skolans dokumentationer om trygghetsarbetet. Frågorna delades in i två avsnitt, avsnitt ett ställde frågor angående trygghetsarbetets förankring och avsnitt två fokuserade på personalens uppfattning om elevernas hälsa. Enkäten innehöll 32 frågor och skickades ut till 65 anställda. Respondenterna hade först 6 dagar på sig att svara (varav fyra vardagar), som förlängdes i två omgångar med ytterligare 3 dagar vardera p.g.a. låg svarsfrekvens. Det gjordes fyra påminnelser och bortfallet var 43.

Definitioner av begrepp och beskrivning av undersökta variabler

Med trygghetsarbete avsåg författaren de hälsofrämjande insatser som genomförts eller påbörjats från och med höstterminen 2018 under det skolövergripande målet "trygghet". Begreppet hälsa definierade författaren i enkäten som elevernas psykiska och fysiska välbefinnande.

Skillnader mellan kön (pojkar, flickor och ickebinära) valdes att studeras då kön kan vara en bestämningsfaktor för hälsa (Pellmer et al., 2012). En ickebinär individ identifierar sig varken som kvinna eller man, begreppet kan innebära olika för olika individer. Ibland används det som

ett samlingsbegrepp för personer som inte följer tvåkönsnormen (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, 2019).

Förankring i enkäten

Begreppet förankring innebar hur väl personalen är insatt i trygghetsarbetet samt deras kunskap och upplevelser om hur arbetet fungerat. Förankringen av trygghetsarbetet har värderats i enkätens första del, framtagen för ändamålet. Första delen bestod av tre basfrågor om kön, yrkesverksam tid och arbetslagtillhörighet, därefter följde 14 frågor om trygghetsarbetet. En del av frågorna formulerades som slutna frågor, till exempel “Känner du till de trygghetsfrämjande insatser som genomförs sedan HT-2018?” och “Har du känt dig delaktig i trygghetsarbetet” med svarsalternativ “ja, nej och vet ej”. Några av de slutna frågorna efterföljdes av en följdfråga till exempel “Om ja, ange hur” med ett öppet svarsalternativ. För frågor som utvärderade respondentens upplevelse till exempel “Vilken insats upplever du har varit viktigast för trygghetsarbetet?” har frågan följts av ett öppet svarsalternativ där respondenten själv kunde uttrycka sitt svar.

Elevernas hälsa i enkäten

Enkätens andra del var ämnad att utvärdera personalens uppfattning om elevernas hälsa i relation till trygghetsarbetet, delen bestod av 15 frågor. Den inleddes med frågor om uppskattat antal elever som har dålig respektive bra hälsa. Därefter kom slutna frågor, till exempel “Upplever du att trygghet har en effekt på elevernas hälsa?” med svarsalternativ “ja, nej och vet ej”, där några frågor hade följdfrågor: “Om ja, på vilket sätt?”. Ett antal frågor följde som var uppdelade på personalens uppfattning om pojkar, flickor och ickebinära, till exempel “Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du gett bäst effekt på pojkarnas trygghet?” respektive “Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du gett bäst effekt på flickornas trygghet?”. Frågorna följdes av öppna svarsalternativ.

Analys

Analysen av kvantitativa data har skett med statistikprogrammet Statistical Package for Social Science (SPSS), version 25. De slutna frågorna namngavs och registrerades som var sin variabel. Enkätdata jämfördes deskriptivt och redovisades med frekvenstabeller och korstabeller. Chi två

test genomfördes för att se eventuella samband (Bryman, 2015). Chi två testet undersöker genom hypotesprövning om svarsfördelningen skiljer sig från hur den skulle sett ut om nollhypotesen var sann (Ejlertsson, 2012).

De öppna frågornas svar bedömdes vara för få för att kategoriseras och analyseras i ett Chi två test via SPSS (Bryman, 2015) och redogjordes för i textform i antal svar och vilka områden i trygghetsarbetet som respondenterna lyft fram.

Antal år av yrkeserfarenhet bearbetades med spridning, medelvärde och median. Medelvärde och median beskriver hur svaren är fördelade (Ejlertsson, 2012).

Studiens överförbarhet till andra miljöer

Generalisering kunde inte göras på grund av den låga svarsfrekvensen. Den kan heller inte överföras till en annan social miljö då studiens urval är begränsat till en specifik kontext och ett specifikt arbete (Bryman, 2015).

Etiska överväganden

Allt material som användes inför enkäten (till exempel frågor och tillvägagångssätt) presenterades för och godkändes av den undersökta skolans rektor. Respondenterna tog del av en föregående kortare information där kontaktuppgifter delgavs. Missivbrevet var en del av det digitala enkätutskicket och efterföljdes av en fråga om medgivande. När medgivandet godkänts öppnades själva enkäten. Missivbrevet innehöll bland annat att det var frivilligt att delta och kontaktuppgifter för frågor. Enkäten skickades ut via personalens kommunala e-post. Den är offentlig och för att uppfylla konfidentialitetskravet blev respondenterna tydligt informerade om att radera e-postmeddelandet efter de svarat klart på enkäten för att undersökningen inte ska kunna härledas till dem. Instruktioner om hur ett e-post raderas bifogades. Allt material förvaras utom räckhåll för obehöriga. Uppgifter som framkom i studien används bara i denna studien och dess syfte.

Det finns en förförståelse hos författaren som inkluderar mångårig erfarenhet och utbildning kring arbete med barn och unga.

RESULTAT

Beskrivningen av studiens mest signifikanta resultat är indelad efter enkätens olika avsnitt: bakgrundsfrågor, trygghetsarbetets förankring hos personalen och personalens uppfattning om elevernas hälsa i relation till trygghetsarbetet.

Bakgrundsfrågor

Enkäten besvarades av 22 personer, 18 av de svarande var kvinnor (82%), 2 var män (9%), en person var ickebinär (4,5%) och en person ville inte svara (4,5%). För antal arbetade år i skolmiljö var spridningen från 1 till 42 år (n=20), medelvärde låg på 14,4 år och medianen 14,5 år. Av personalen tillhör 38% åk F-3, 24% tillhör åk 4–6, 29% tillhör åk 7–9 och 10% tillhör fritidshem och specialteam (n=21).

Trygghetsarbetets förankring hos personalen

På frågan ”Känner du till de trygghetsfrämjande insatser som genomförs sedan HT-2018?” (n=22) hade 77% kännedom om insatserna, 9% kände inte till dem och 14% svarade ”vet ej”. De som hade fått introduktion till trygghetsarbetet var 73%, 9% hade inte fått introduktion och 18% visste inte om de fått någon introduktion (tabell 1).

Tabell 1. “Har du fått introduktion till trygghetsarbetet? (Med trygghetsarbetet avses de insatser som är utförda och pågående fr.o.m. HT-2018 inom det skolövergripande målet “trygghet”)” (n=22).					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	16	72,7	72,7	72,7
	Nej	2	9,1	9,1	81,8
	Vet ej	4	18,2	18,2	100,0
	Total	22	100,0	100,0	

“Har du fått introduktion till trygghetsarbetet” hade en följdfråga: ”Om ja, ange hur?” (n=15). Den hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. Sex respondenter uppgav arbetslaget som en källa till information, fem respondenter uppgav information från rektor och via olika grupper, två respondenter tar upp styrdokument: trygghetsplan och fokusområden, en person har fått information via elevhälsoteamet. En person har fått information om fokusområdet trygghet på en studiedag och en respondent sitter i arbetsgruppen för trygghetsarbetet.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	16	72,7	72,7	72,7
	Nej	4	18,2	18,2	90,9
	Vet ej	2	9,1	9,1	100,0
	Total	22	100,0	100,0	

På frågan ”Har du känt dig delaktig i trygghetsarbetet?” (n=22) har 73% av personalen känt sig delaktiga i trygghetsarbetet, 18% har inte känt sig delaktiga medan 9% svarade “vet ej”.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	10	45,5	45,5	45,5
	Nej	9	40,9	40,9	86,4
	Vet ej	3	13,6	13,6	100,0
	Total	22	100,0	100,0	

På frågan “Har du fått nya verktyg att arbeta med inför och under trygghetsarbetet? (till exempel metoder el. pedagogik)” (n=22) hade 46% fått nya verktyg, 41% hade inte fått nya verktyg och 14% visste inte om de fått nya verktyg (tabell 3). Den följdes av frågan “Om ja, vilka verktyg?” (n=9). Frågan hade ett öppet svarsalternativ och respondenterna har gett flera olika exempel på verktyg. Två respondenter tog upp “lugnare morgnar” som ett nytt verktyg, en respondent

svarade att den fått fler metoder. De andra respondenterna gav svaren: hur de ska genomföra samtal om kränkningar, bemötande och relation, strategier från till exempel psykolog, struktur på rastverksamheten med till exempel lekredskapsbod, rastvakter med bestämda positioner, närvarande vuxna och att som vuxen vara rörlig bland barnen. En respondent uppgav Fronter (skolans digitala lärplattform) som ett nytt verktyg.

Under frågan ”Har du fått introduktion kring dessa verktyg?” (n=21) svarade 41% att de fått introduktion till de nya verktygen, 36% har inte fått introduktion och 18% vet inte om de fått introduktion.

Tabell 4. “Har du fått introduktion kring dessa verktyg?” (n=21).

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	9	40,9	42,9	42,9
	Nej	8	36,4	38,1	81,0
	Vet ej	4	18,2	19,0	100,0
	Total	21	95,5	100,0	
Missing	System	1	4,5		
Total		22	100,0		

Frågan “Vilken insats upplever du har varit viktigast för trygghetsarbetet?” (n=18) hade ett öppet svarsalternativ och respondenterna har därför angett ett eller flera olika svar. Två respondenter uppgav att personalens arbete tillsammans varit viktigast. Förebyggande arbete omnämns två gånger liksom strävan efter ett likvärdigt arbetssätt uppgavs också två gånger. Flera svar avser arbetsformen: medvetande hos all personal, likabehandlingsplanen, långsiktigt arbete, att varje dag arbeta med värdegrundsarbetet, det dagliga arbetet och att finnas för eleverna hela dagen. Konkreta insatser som upplevts viktiga är: analys av arbetet, stöd från elevhälsoteam, samarbetsövningar, EQ-övningar, rastverksamhet, rastvaktens synlighet och närvaro, gruppanpassningar för alla och lågaffektivt bemötande. En respondent uppgav att det är alla insatser tillsammans som gör skillnaden. Två respondenter svarade “vet ej”.

“Vilken insats upplever du fungerat bäst i praktiken?” (n=18) besvarades i öppet svarsfält och gav möjlighet till att skriva mer än ett svar. Två respondenter nämnde samarbete och likvärdighet över och mellan de olika årskurserna och två andra respondenter uppgav vuxennärvaro överallt,

den ena med motiveringen att kunna ge snabba insatser vid till exempel konflikt och markera otrygga platser på skolan. I de övriga svaren sågs två typer av områden, personalens arbete och insatser riktade mot eleverna. I område ett, personalens arbete: att all personal arbetar gemensamt, att alla i personalen tar ansvar i bemötande och relation, att kunna hänvisa till kunskapsbaserade metoder om trygghet för elever, analysarbete kring enkäterna, arbetslagets arbete med till exempel gemensamma rutiner och temadagar, att ledningen tar helhetsansvar om elev uteblir (frånvaro), att all personal ansvarar för att arbeta med likabehandlingsplanen. I område två, insatser riktade mot elever nämns lugna morgnar, värdegrundsarbete, brain break, att arbeta upp relationer till elever och föräldrar, förebyggande arbete, kontakten med eleverna, trygghetsvandring, elevsamtal med otrygga elever, alla insatser. Två respondenter svarade “vet ej”.

Frågan “Vilken insats upplever du fungerat sämst i praktiken?” (n=8) besvarades i ett öppet svarsfält, respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. En respondent upplevde att rastvaktande utomhus fungerat sämst och att äldre elever passerat genom mellanstadiets (åk 4–6) lokaler, vilket oroar de yngre eleverna. En upplevde att det var tidsbrist kring arbetet som varit det sämsta och en respondent uppfattade konsekvenstrappan som den sämsta insatsen. Fem personer svarade “vet ej”.

I frågan “Har du saknat något för att kunna genomföra trygghetsarbetet på bästa sätt?” (n=21) saknade 23% något, 18% saknade inget och 56% vet inte om de saknat något. Frågan “Om ja, ange vad?” (n=5) följde och hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. Två respondenter saknade fler konkreta verktyg, en respondent saknade tid till att umgås med elever utanför lektion, en respondent saknade samsyn i arbetslaget och en respondent reflekterade över att trygghetsarbetet är brett och funderade på var fokus bör ligga inom området trygghet.

Frågan “Saknar du något inslag i trygghetsarbetet?” (n=16) hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. Två respondenter saknade ett inslag där de fick fler handfasta verktyg att jobba med, två uppgav att de saknade uppföljning av insatserna varav den ena också saknade utvärdering av insatserna, den andra uppgav också avsaknad av en tydligare ram och mer diskussioner om arbetet. Ytterligare en nämnde en saknad av tydlighet och förankring och en annan respondent efterlyser kontinuitet och diskussioner. En respondent

saknade ”att få lyssna av varje elev varje vecka vilket kan fungera rensande och verka förebyggande”. Två svar berörde arbete kring de olika årskurserna där fadderverksamhet vid övergångar mellan olika stadier (till exempel från F-3 till 4–6) hade varit önskvärt liksom ett större värdegrundsarbete som involverar alla årskurser. Det efterlystes också mer systematiskt arbete, hälsofrämjande insatser på gruppnivå och mer tid till trygghetsarbete, liksom fler möjligheter för eleverna att påverka trygghetsarbetet. Två personer svarade ”nej” och tre personer ”vet ej”.

”Övriga synpunkter som rör förankringen av trygghetsarbetet” (n=1). Frågan besvarades i ett öppet svarsfält. På grund av frånvaro vid trygghetsarbetets introduktion vet därmed respondenten inte riktigt hur det upplagt och jämför med Olweusprogrammet där det ingår en avcheckning på personal som har deltagit i en presentation.

Personalens uppfattning om elevernas hälsa i relation till trygghetsarbetet

Svaren på frågorna ”Hur många elever skulle du uppskatta har dålig hälsa? (Hälsa avser elevernas fysiska och psykiska välbefinnande)” (n=19) och ”Hur många elever skulle du uppskatta har bra hälsa?” (n=19) varierade kraftigt. På grund av frågornas formulering gick det inte att utläsa något tillförlitligt resultat då frågan inte specificerar något mått (procent eller antal) och inte heller om frågan gällde hela skolan eller en specifik grupp.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	20	90,9	90,9	90,9
	Vet ej	2	9,1	9,1	100,0
	Total	22	100,0	100,0	

I personalen upplevde 91% att trygghet har en effekt på elevernas hälsa, 9% visste inte om trygghet har effekt på elevernas hälsa (tabell 5), frågan ställdes ”Upplever du att trygghet har en effekt på elevernas hälsa?” (n=22).

I frågan “Upplever du någon skillnad i hälsan mellan pojkar, flickor och ickebinära avseende skolans trygghet?” (n=21) var det 64% som upplevde att det inte var någon skillnad i hälsan mellan pojkar, flickor och ickebinära, 18% upplevde en skillnad och 14% visste inte om de upplevt någon skillnad. Om respondenten svarat ja, kom en följdfråga: “Om ja, på vilket sätt?” (n=4). Frågan besvarades i ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. Två respondenter upplevde att pojkar är mer fysiskt aktiva, en respondent upplevde att flickor generellt mår sämre och en fjärde respondent upplever att pojkar får mer uppmärksamhet och uppvisar mer problemskapande beteende än övriga kön.

Frågan om “Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett bäst effekt på pojkarnas trygghet?” (n=18). Frågan hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. Fyra respondenter uppgav samtal som den faktor som gett bäst effekt, tre av dessa fyra nämnde varsin annan faktor också: närvaro, personligt stöd och förebyggande arbete. Två respondenter uppgav relationer och goda relationer till vuxna som det som gett bäst effekt, den första av dessa två nämnde också rutiner och bemötande. Två respondenter upplevde att arbeta likvärdigt ger bäst effekt på pojkar. Övriga respondenter uppgav snabba insatser vad gäller kränkning, tydlighet och ramar – inga små raster på fem minuter, brain breaks, insatser från specialteamet och hjälp att lösa konflikter i ett tidigt stadie, helst undvika konflikt genom struktur, planerade lekar, vuxen närvaro, tydlighet, höga förväntningar, samtal kring olikheter och konflikthantering. En respondent ansåg att tid har gett bäst effekt. Fyra respondenter svarade “vet ej”.

“Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett bäst effekt på flickornas trygghet?” (n=18). Frågan hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. Fem respondenter upplevde att samtal har bäst effekt på flickornas trygghet, fyra av dessa uppgav också varsin annan faktor: närvaro, personligt stöd, att vara bollplank och förebyggande arbete. Två respondenter svarade att relationer och goda relationer till vuxna har gett bäst effekt, den första uppger också att rutiner och bemötande gett effekt. Två respondenter upplevde att arbeta likvärdigt gett bäst effekt på flickornas trygghet. En respondent upplevde att värdegrundsarbetet gav bäst effekt och en annan att snabba insatser vid kränkning gav bäst effekt. Fler svar var tid, insatser från specialteamet och hjälp att lösa konflikter i tidigt stadie, helst helt undvika konflikt

genom struktur, planerade lekar, vuxen närvaro, tydlighet, höga förväntningar, samtal kring olikheter och konflikthantering. Fyra respondenter svarade "vet ej".

"Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett bäst effekt på ickebinäras trygghet?" (n=15). Frågan hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. Fyra olika respondenter svarade: snabba insatser vid kränkning, samtal, goda relationer till personalen på skolan och hjälp att lösa konflikter i tidigt stadie, helst helt undvika konflikt genom struktur, planerade lekar, vuxen närvaro, tydlighet, höga förväntningar, samtal kring olikheter och konflikthantering. Tio respondenter svarade "vet ej". En respondent förstod inte frågan och en respondent undrade vilken definition av ickebinär som syftades på.

"Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett sämst effekt på pojkarnas trygghet?" (n=15). Frågan hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. En respondent upplevde att dålig kommunikation med hemmet var det som påverkade pojkarna på ett negativt sätt. En respondent uppgav bestraffningar och en annan att konsekvenstrappor och exkluderande metoder fungerat sämst. Avsaknad av regler på multiarenan hade skapat osämja bland eleverna uppgav en respondent. Tolv respondenter svarade "vet ej".

"Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett sämst effekt på flickornas trygghet?" (n=15). Frågan hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. En respondent uppgav att det är när pojkarna tillåts ta över på ett negativt sätt och en annan svarade bestraffningar. 13 respondenter svarade "vet ej".

"Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett sämst effekt på ickebinäras trygghet?" (n=14). Frågan hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. Alla 14 svarade "vet ej".

På frågan "Upplever du någon skillnad på elevernas hälsa innan och efter trygghetsarbetet som startade HT-2018?" (n=21) svarade 36% att de ser en skillnad, 9% ser ingen skillnad och 50% vet inte om det är någon skillnad. Därefter kom en följdfråga: "Om ja, på vilket sätt?" (n=8).

Frågan hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar.

Reflektioner om klimat och mående: ett lugnare klimat, lugnare i korridorerna, glada elever som vet vad de ska göra, tydliga rutiner, eleverna mår bättre, resultat på trygghetsenkäten. En

respondent upplevde skillnad för en elev som fått hjälp via NPF-gruppen (NPF=neuropsykiatriskt funktionshinder) och en annan elev med stöd via resursperson.

"Finns det något område i trygghetsarbetet som du upplever att eleverna saknat?" (n=13). Frågan hade ett öppet svarsfält och respondenterna kunde därmed ge mer än ett svar. Två respondenter upplevde att eleverna saknar rastaktiviteter varav den ena också upplevde att eleverna saknar ett ställe att vara på rasten när det regnar. En respondent uppgav att fler vuxna kring barnen alltid är bra, en annan att de elever som har svenska som andraspråk får påbörja det tidigare. En respondent nämnde fler insatser kring studiero och en annan att eleverna själva får vara med och påverka innehållet i trygghetsarbetet. En respondent uppfattade att eleverna saknar att trygghetsarbetet återkommer frekvent i undervisningen och bör ej ske i projektform. En respondent uppfattade att eleverna saknat ett gemensamt och övergripande värdegrundsarbete för att ytterligare öka respekten mellan eleverna och minska kränkningar och konflikter. Två respondenter svarade "nej", två respondenter svarade "vet ej".

Under "Övriga synpunkter som rör elevernas hälsa i relation till trygghet" (n=5) betonade två respondenter vikten av att se och bekräfta eleverna som en del av att öka deras trygghet. Två svarade "nej" och en svarade "vet ej".

Alla de variabler som kodats i SPSS testades med Chi två, inga signifikanta resultat kunde påvisas då förutsättningarna inte var uppfyllda på grund av för låg svarsfrekvens. Det uppfattades tendenser till att arbetslaget F-3 inte tagit del av nya metoder i samma utsträckning som de andra arbetslagen. För att kunna se om dessa tendenser var signifikanta gjordes ett Fishers exakta test. I frågorna "Har du fått nya verktyg att arbeta med inför och under trygghetsarbetet?" och "Har du fått introduktion kring dessa verktyg?" kodades arbetslagen F-3, 4-6 och fritidshem till samma grupp (ArbetslagAlt) och svarsalternativen "nej" och "vet ej" kodades till samma grupp (VerktygAlt respektive VerktygsintroduktionAlt). Gruppen specialteam exkluderades. Detta gjordes då det i Chi två test inte kan ingå variabler med värdet 0. Signifikansnivån sattes till 5%. Resultatet var icke signifikant och nollhypoteserna "det finns ingen skillnad mellan arbetslagen i frågan om de fått nya verktyg" (Tabell 6 och 7) och "det finns ingen skillnad mellan arbetslagen i fråga om de fått introduktion av nya verktyg" stod fast (tabell 8 och 9).

Tabell 6. ArbetslagAlt (n=20) * VerktygAlt “Har du fått nya verktyg att arbeta med inför och under trygghetsarbetet? (till exempel metoder el. pedagogik)” (n=22) Crosstabulation					
			VerktygAlt		Total
			Ja	Nej/Vet ej	
ArbetslagAlt	F-3, 4–6, Fritidshem	Count	5	9	14
		Expected Count	6,3	7,7	14,0
	7–9	Count	4	2	6
		Expected Count	2,7	3,3	6,0
Total		Count	9	11	20
		Expected Count	9,0	11,0	20,0

Tabell 7. Chi-Square Tests. ArbetslagAlt (n=20) * “Har du fått nya verktyg att arbeta med inför och under trygghetsarbetet? (till exempel metoder el. pedagogik)” (n=22)					
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	1,626 ^a	1	,202		
Continuity Correction ^b	,616	1	,433		
Likelihood Ratio	1,638	1	,201		
Fisher's Exact Test				,336	,217
Linear-by-Linear Association	1,544	1	,214		
N of Valid Cases	20				
a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,70.					
b. Computed only for a 2x2 table					

Tabell 8. ArbetslagAlt (n=20) * VerktygsintroduktionAlt “Har du fått introduktion kring dessa verktyg?” (n=21) Crosstabulation					
			VerktygsintroduktionAlt		Total
			Ja	Nej/Vet ej	
ArbetslagAlt	F-3, 4–6, Fritidshem	Count	4	9	13
		Expected Count	5,5	7,5	13,0
	7–9	Count	4	2	6
		Expected Count	2,5	3,5	6,0
Total		Count	8	11	19
		Expected Count	8,0	11,0	19,0

Tabell 9. Chi-Square Tests ArbetslagAlt (n=20) * VerktygsintroduktionAlt “Har du fått introduktion kring dessa verktyg?” (n=21)

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	2,170 ^a	1	,141		
Continuity Correction ^b	,947	1	,330		
Likelihood Ratio	2,177	1	,140		
Fisher's Exact Test				,319	,166
Linear-by-Linear Association	2,056	1	,152		
N of Valid Cases	19				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,53.

b. Computed only for a 2x2 table

DISKUSSION

Metoddiskussion

Den valda metoden tvärsnittsstudie har både för- och nackdelar för studiens ändamål. En fördel är möjligheten att få in många svar inom den begränsade tidsramen. Metoden är också billig, framförallt som den valdes att genomföras digitalt. En nackdel är studiens begränsningar vad gäller svarsalternativ och respondenternas möjlighet att svara så sanningsenligt som möjligt. Frågorna i enkäten kan bli influerade av författarens förförståelse eller förväntningar på resultatet och därmed påverka frågornas formulering. Det fanns heller ingen möjlighet för respondenten att vid svarstillfället ställa frågor om något i enkäten känns oklart (Bryman, 2015). På grund av studiens tidsbegränsning kan den inte jämföras med studier som pågår över lång tid.

Då det gällde att utforska alla pedagogers och elevhälsopersonals uppfattningar om elevers hälsa i relation till trygghetsarbetet och dess förankring hade intervjuer varit ett alltför omfattande arbete. Med mer tid hade fokusgruppsintervjuer varit värdefullt för att utforska området på djupet och kunna ställa följdfrågor. Metoden litteraturstudier hade inte uppfyllt studiens syfte, då det är ett specifikt och platsbundet trygghetsarbete som granskats. Litteraturstudier hade kunnat sammanfatta andra arbeten och metoder kring skolmiljö och trygghet för elever men inte tagit reda på hur det står till i frågan i just denna kontext.

Den låga svarsfrekvensen kan bero på enkätens utformning. De öppna svaren fick kritik från flera respondenter och någon reflekterade över att frågorna var svårt formulerade. På grund av de många olika insatserna inom trygghetsarbetet bedömdes enkäten blivit oöverskådlig med slutna svar, därför valdes öppna svarsfält. En fördel med öppna svar är att de kan bli fylligare och visa på eventuella nyanser. Dock hade en enkät med slutna svar möjligtvis resulterat i högre svarsfrekvens. Det finns begrepp i frågorna som kan ha upplevts otydliga till exempel ordet introduktion, som hade kunnat bytas ut mot ordet information. Bryman (2015) beskriver både respondenttrötthet och enkättrötthet som orsaker till bortfall. Det förstnämnda uppstår när en person eller grupp är föremål för flera olika enkäter och det sistnämnda när det finns brister i enkätens utformning som gör att respondenten tröttnar (Bryman, 2015). Dessa två kan vara orsaker till den låga svarsfrekvensen.

I nära anslutning till enkätens utskick genomförde många årskurser på skolan de Nationella proven i olika ämnen. Det är stora prov med olika moment (skriftliga och muntliga) som sedan rättas av pedagogerna. Det kan ha skapat en stress och tidspress och påverkat möjligheten att utföra enkäten på arbetstid. Den miljö respondenterna är hänvisade till att svara på enkäten i kan ha påverkat antalet svar. De allra flesta sitter i arbetsrum där de delar ytan med andra kollegor vilket kan vara obekvämt i fråga om konfidentialitet och anonymitet.

Den digitala formen på enkäten skulle kunna påverka svarsfrekvensen då den lätt glöms bort bland övriga e-post. Även relationen mellan den anställda och arbetsgivaren kan ha påverkat svarsfrekvensen, liksom hur den förberedande informationen till personal från ledningen sett ut. Informationens utformning kan påverka hur väl förberedd personalen är att svara på frågor om området.

Frågorna om ickebinära hade lägre svarsfrekvens än övriga frågor. Detta kan bero på att uttrycket ickebinär inte var definierat i enkäten vilket eventuellt skapat osäkerhet hos respondenterna. Det låga antalet svar kan också bero på att antalet ickebinära på skolan är få eller inga alternativt inte lever som ickebinära öppet.

Svarsbenägenhet och generaliserbarhet

I jämförelse med motsvarande frågor om vad som funkat bäst så hade frågorna "Vilken insats upplever du fungerat sämst i praktiken?", "Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett sämst effekt på pojkarnas trygghet?" och "Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett sämst effekt på flickornas trygghet?" få konkreta svar. Detta skulle kunna bero på att personalen upplever få negativa saker med trygghetsarbetet, vilket såklart är önskvärt. Det hade varit intressant att ta reda på om det förhåller sig så eller om personalen behöver hjälp att reflektera över vilka förbättringsområden som finns inom trygghetsarbetet.

Flera frågor hade ett visst bortfall, frågorna med öppna svarsfält var bland de frågor som hade flest bortfall. De som jobbat mindre än 6 år eller lämnat blankt i fältet för antal år arbetade i skolmiljö (n=8) hade större benägenhet att inte svara på de frågor med öppet svarsfält (som inte var en följdfråga). De som jobbat 8 år eller mer (n=14) hade därmed en högre benägenhet att svara på frågorna med öppna svarsfält i enkäten. Svarsbenägenheten i relation till hur länge respektive respondent arbetat i skolmiljö kan tyda på att de som har mindre arbetserfarenhet

behöver reflektera mer kring de olika insatserna, möjligtvis tillsammans med de med mer arbetserfarenhet. Detta kan kopplas till personalens efterfrågan om mer diskussioner i arbetslagen, uppföljning och utvärdering av insatserna.

Studien kan inte generaliseras, dels på grund av den låga svarsfrekvensen men också på grund av att trygghetsarbetet sker i en unik miljö. Hade svarsfrekvensen varit högre och det funnits tydliga samband mellan olika variabler kunde resultatet utmynnat i en trygghetsplan som kunnat testas på fler skolor i kommunen.

Bias och confounding

Studien kan ha påverkats av minnesfel då personalens egna upplevelser kan påverka deras objektiva uppfattning kring trygghetsarbetet. Även studiens retrospektiva perspektiv kan innebära risk för minnesfel (Andersson, 2016). Den personal som valt att svara på enkäten kan ha en djupare förståelse för vikten av utvärdering och därmed varit mer benägen att rannsaka arbetet och svara på enkäten. Risken med detta selektionsfel är att studien kan ha gått miste om svar som kunde varit viktiga för just begreppet förankring, då ett bättre förankrat trygghetsarbete kan skapa en större förståelse för betydelsen av arbetets utvärdering.

Risken för confounding finns då hälsa påverkas av många fler faktorer än trygghet. Skillnaden i hälsa mellan pojkar, flickor samt ickebinära kan också påverkas av andra faktorer.

Resultatdiskussion

Trygghetsarbetets förankring hos personalen

Ett hälsofrämjande arbete bör vara långsiktigt och bygga på en tydlig planeringsmodell på grund av flera anledningar, bland annat för att få ut mest av de resurser som finns men också för att strukturella förhållanden och levnadsvanor spelar en roll i människors hälsa, att ändra på sådana tar tid (Pellmer et al., 2012). Det innebär att arbetet med trygghet kan ta tid att befästa hos personal och i förlängningen hos eleverna. Studiens resultat är därmed en fingervisning i trygghetsarbetets initiering och om arbetet kan behöva kompletteras för att få en bättre grund eller om det påbörjade arbetet fått en bra start och vilka insatser som kan förstärkas. Baeks et. al. (2017) studie visar på att elever som har tillgång till stöttande och främjande skolpersonal har en tendens att känna sig säkrare, inte bara i skolan utan också utanför skolan. Empatiska vuxna

påverkar också elevens generella uppfattning om trygghet och elevens känsla av att vara skyddad. Ur detta perspektiv blir förankring av trygghetsarbetet centralt. Om personalen är insatta i trygghetsarbetet, dess funktion och hur det ska utföras kommer Baeks et. al. (2017) slutsatser bli lättare att uppnå.

Som Guldbrandsson et. al. (2008) föreslår i sin studie är det förekomsten av ett styrdokument som är av betydelse. För de som vill fokusera på området blir styrdokumentets innehåll än viktigare och hjälper personen att driva frågorna framåt. De menar också att styrdokument är viktiga i byggandet av insatser och processer som sedan eventuellt får ett eget styrdokument. För den undersökta skolan kan det innebära att de i personalen som har ett djupare intresse för området trygghet får ett material att arbeta med som i sin tur hjälper arbetslaget framåt.

Svaren i enkäten visar på att det förekommit en gemensam information när arbetet med trygghetsplanen startade men det finns respondenter som fått information från annat håll, till exempel arbetslaget eller elevhälsoteamet. Sju respondenter svarade att de inte fått introduktion eller inte visste om de fått introduktion. Detta kan bero på att personerna varit frånvarande eller att de anställts efter dagen då introduktionen ägde rum.

Kontinuitet, systematik och tydliga ramar efterlyses under frågan om saknade inslag och en respondent reflekterar över var fokus bör ligga, då området är brett. Detta kan tolkas som att det är svårt att få ett helhetsgrepp på trygghetsarbetet och att personalen behöver hjälp att prioritera och avgränsa arbetet. Det i sin tur hänger ihop med efterfrågan på uppföljning och utvärdering, då dessa två redskap kan tydliggöra och hjälpa personalen att ordna och samordna sitt trygghetsarbete. Flera i personalen efterlyser diskussioner kring trygghetsarbetet, fler diskussioner skulle kunna minska risken med bristande samsyn i arbetslaget, som en respondent upplevde. Två andra respondenter påpekar en osäkerhet i hur arbetet är upplagt. Skolverkets (2014) upplysning om riskfaktorer, till exempel att personalen inte är delaktig i beslut rörande trygghetsplanen bör uppmärksammas. Ledningen bör skapa möjligheter för personalen att bidra till utveckling så att inte trygghetsarbetet försvagas.

I flera frågor kommer det upp tankar om skolans uppdelade stadier (F-3, 4–6, 7–9) och att det finns en otrygghet mellan dessa, kanske främst yngre elever som blir otrygga av de äldre. Personalen påpekar på lite olika sätt att det finns ett behov av att arbeta stadie-överskridande

med trygghet. En respondent uttryckte att det behövs ett värdegrundsarbete som griper över alla årskurser. Detta skulle kunna vara ett förslag till långsiktigt delmål.

En återkommande angelägenhet hos personalen är tid. Det är under vissa svar svårt att förstå vilken aspekt respondenterna har men sammantaget går det att utläsa att trygghetsarbetet kräver tid av personalen oavsett om tiden går till att föra samtal med elever eller planera för ett gott trygghetsarbete. Tidsbrist och samtal med eleverna är två saker som uppkommer under flera frågor, det tyder på att både tid och samtal är viktiga delar för att skapa trygghet på skolan och det borde eventuellt ses över för att dessa saker ska kunna prioriteras.

Personalens uppfattning av elevernas hälsa

Merparten av respondenterna upplever att trygghet har en effekt på elevernas hälsa och att respondenterna har fler konkreta svar på frågor om vad som fungerat bra än på de som fungerat dåligt. Liksom att svarens innehåll ger en indikation på att personalen uppfattar trygghetsarbetet som värdefullt. På frågan om personalen upplever någon skillnad innan och efter starten av trygghetsarbetet så varierar svaren, hälften av respondenterna vet inte om de ser någon skillnad en anledning till detta kan bero på att hälsofrämjande arbete kräver långsiktighet som Pellmer et al. (2012) beskriver.

En respondent upplever att strukturerat arbete för att undvika konflikter, höga förväntningar, planerade lekar och att föra samtal kring olikheter och konflikter gett bäst effekt för både flickor och pojkar. En annan tar upp att det för pojkar har fungerat bäst med tydlighet och ramar. Elevers delaktighet i trygghetsarbetet efterlyses på två ställen i enkäten vilket är en angelägen aspekt. Ovanstående faktorer kan påverka elevgruppens normer och kan vara framgångsfaktorer för trygghetsarbetet. Personalens uppfattningar bekräftas av Brendgen, Girard, Vitaro, Dionne och Boivin (2013) som har undersökt klassrummets sociala kontext och att den kan påverka vilka individer som faller offer för mobbning vilket handlar om elevernas sociala struktur och normer. Den sociala kontexten borde därför också vägas in i arbete kring mobbning och trygghet i skolan och inte bara involvera förövare och offer.

Om inte eleverna tillfrågas om trygghetsarbetets innehåll kanske viktiga aspekter åsidosätts. Det finns flera sätt att involvera eleverna i trygghetsplanens utformande, till exempel mentorsträffar, elevråd och enkäter. Det kan vara viktigt att erbjuda olika forum för eleverna att tycka till då

både elevernas ålder och litteracitet kan påverka deras förmåga att ta till sig och uttrycka känslor om hälsa, osäkerhet, och otrygghet.

Den sociala kontexten kan även ha betydelse för hur eleverna umgås på raster. Flera respondenter påpekar den planerade rastverksamhetens och vuxennärvarons positiva effekter på tryggheten. Det är viktigt att personalen bibehåller och förstärker dessa funktioner för fortsatt ökad trygghet.

Den här studien undersökte bland annat om personalen haft möjlighet till nya verktyg. I annan forskning finns det finns indikationer på att elevernas aggressioner och mobbning har ett samband med lärares strategier att bemöta eleverna i dessa situationer (Troop-Gordon & Ladd, 2013). Personalen har i enkäten räknat upp flera strategier bland annat förebyggande arbete, elevstöd, brain breaks, samtal, höga förväntningar, stöd från elevhälsoteam, strukturer för att undvika konflikt, tydlighet och ramar samt planerade lekar. Detta tyder på att personalen har en samlad kunskap om många olika strategier samt verktyg och skulle genom kollegialt lärande kunna delge olika strategier för att hantera konflikter i och utanför klassrummet.

Samtal och socialt utbyte mellan personal och elever tolkas som en central framgångsfaktor för trygghet. Det är de insatser som uppges mest frekvent i fråga om insatser som gett bäst effekt men återfinns också på olika sätt under andra frågor. Det kan vara viktigt att undersöka vilka omständigheter som gör dessa insatser framgångsrika för att se om det kan appliceras på andra insatser. Det kan också vara värdefullt att fortbilda personalen i samtalstekniker för att förstärka samtalens positiva inverkan på tryggheten.

Skillnader mellan könen i hälsa i relation till trygghetsarbetet

Majoriteten av personalen upplever inte någon större skillnad på flickor, pojkar och ickebinäras hälsa. Till viss del finns det skillnader i vad personalen upplever gett bäst och sämst effekt på deras hälsa, framförallt mellan pojkar och flickor. För pojkarna uppfattas till exempel tydlighet, ramar och brain breaks samt för flickor mer samtal, värdegrundsarbete och att som personal vara ett bollplank ge bäst effekt på deras hälsa. Det visar på att det kan krävas olika insatser för att tillgodose flickor och pojkar trygghet, d.v.s. att insatserna måste anpassas för att det inte ska bli skillnader i hälsa.

Svaren angående ickebinäras trygghet och effekter på hälsan kan vara en signal på att skolan behöver utveckla arbetet kring normkritik. Att inte öppet få uttrycka sin ickebinära identitet kan vara ett resultat av otrygghet. Ett antagande är att om det behövs anpassningar mellan pojkar och flickor för att påverka trygghet och hälsa behövs även anpassningar för andra könsidentiteter. Skolan kan möjligen identifiera ytterligare minoriteter på skolan som riskerar känna större otrygghet och behöva anpassa insatser för att öka deras trygghet.

Skillnader inom de undersökta personalgrupperna

Det går inte att utläsa några skillnader mellan pedagoger och elevhälsopersonal och deras uppfattningar av elevernas hälsa och/eller trygghetsarbetets förankring på grund av den låga svarsfrekvensen.

Utveckling av trygghetsplanen

Som Klemera et. al. (2016) föreslår bör åtgärdsprogrammet (i det här fallet trygghetsplanen) ha en helhetssyn. För att utveckla trygghetsplanen i riktning mot detta behövs enligt denna undersökning fler åtgärder som är årskursöverskridande, möjligheter för personalen att diskutera och bearbeta genomförda insatser tillsammans i arbetslagen och stöd till personalen att prioritera och avgränsa.

Trygghetsplanen bör informera om syften, mål, delmål (kortsiktiga och långsiktiga) och vilka insatser som är riktade mot specifika mål samt information om hur, var och när uppföljning och utvärdering genomförs. Uppföljning och utvärdering bör ske från två perspektiv, personalens och elevernas. Styrdokumentet bör också sammanfatta genomfört och pågående arbete och användas som en information till nyanställda för att öka deras delaktighet och trygghetsarbetets förankring. Det ska framgå tydligt i trygghetsplanen vem som ansvarar för att introducera ny personal i trygghetsarbetet.

Slutsats

Studiens resultat visar att en övervägande del av respondenterna upplever att trygghetsinsatserna har en positiv effekt på elevernas hälsa. Det var också en generell uppfattning att trygghet är något som påverkar elevernas hälsa. Personalens antal reflektioner om vilka insatser som gett

bäst och sämst effekt visade att de kunde identifiera fler av de insatser som gett bra effekt än de som inte gett bra effekt, vilket skulle kunna vara en indikator på att trygghetsinsatserna gett effekt. Det var endast några få som upplevde skillnader i hälsa mellan könen, däremot fanns några skillnader i vilka insatser som fungerat bäst för de olika könen. Det visar på att det krävs anpassningar i insatser mellan könen för att uppnå jämlik hälsa. De allra flesta av respondenterna kände sig delaktiga i trygghetsarbetet även om det på vissa håll indikerades att information uteblivit och att informationen delgetts på olika vis. En efterfrågan på tydlighet, ramar, uppföljning och utvärdering kunde tydas.

De framgångsfaktorer som framkommit i undersökningen till exempel elevsamtal och vuxennärvaro samt de förslag på förbättringar som framförs kan hjälpa skolans ledning att få en tydligare förankring och bättre kvalitet på insatserna. Den låga svarsfrekvensen ska dock tas i beaktande och ett eventuellt genomförande av förslag som framkommit bör stämmas av med resterande personal.

Undersökningen visar på en personal som gärna jobbar med och vill lägga tid på trygghetsarbetet och har en förståelse för att det kan göra skillnad för elevernas trygghet och hälsa. Personalens uppfattning om samtal, stöd och bekräftelse som de mest positiva insatserna vidimerar tidigare forskning (till exempel Baek et al., 2017) och bör vara ett fokus för framtida arbete för att främja elevernas hälsa.

Beträffande den undersökta skolan hade fokusgruppsintervjuer med både personal och elever på skolan kunnat tillföra viktig information för att utveckla trygghetsplanen samtidigt som de kunnat bidra till en bättre samstämmighet mellan kollegor och mellan personal och elever.

För att fortsätta arbetet med trygghet i den svenska skolan generellt föreslås fler utvärderingar av trygghetsarbete och vilken betydelse styrdokument och vedertagna arbetsmodeller kan ha för utveckling av trygghetsplaner i skolmiljö.

REFERENSER

Andersson, I. (2016). *Epidemiologi för hälsovetare: en introduktion*. (2: a uppl.) Lund: Studentlitteratur

Baek, H., Andreescu, V., & Rolfe, S. M. (2017). Bullying and fear of victimization: Do supportive adults in school make a difference in adolescents' perceptions of safety? *Journal of School Violence*, 18(1), 92–106. doi:10.1080/15388220.2017.1387133

Brendgen, M., Girard, A., Vitaro, F., Dionne, G., & Boivin, M. (2013). Gene-Environment Correlation Linking Aggression and Peer Victimization: Do Classroom Behavioral Norms Matter? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(1), 19–31. doi:10.1007/s10802-013-9807-z

Brendgen, M., & Troop-Gordon, W. (2014). School-related Factors in the Development of Bullying Perpetration and Victimization: Introduction to the Special Section. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(1), 1–4. doi:10.1007/s10802-014-9939-9

Brottsförebyggande rådet. (2015). *Skolundersökningen om brott 2015*. Hämtad från https://www.bra.se/download/18.37179ae158196cb1727ebae/1482158395266/2016_21_Skolundersokningen_om_brott_2015.pdf

Bryman, A., & Nilsson, B. (2015). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2: a uppl.). Stockholm: Liber.

Ejlertsson, G. (2012). *Statistik för hälsovetenskaperna*. (2: a uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Feldman, M. A., Ojanen, T., Gesten, E. L., Smith-Schrandt, H., Brannick, M., Totura, C. M., Brown, K. (2014). The Effects Of Middle School Bullying And Victimization On Adjustment Through High School: Growth Modeling Of Achievement, School Attendance, And Disciplinary Trajectories. *Psychology in the Schools*. doi:10.1002/pits.21799

Folkhälsomyndigheten. (2016). *Statistik över vuxnas psykiska hälsa*. Hämtad 10 december, 2018 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/statistik-psykisk-halsa/vuxnas-psykiska-halsa/#angslan-oro-angest>

Folkhälsomyndigheten. (2018a). *Statistik över barns psykiska hälsa*. Hämtad 23 november, 2018 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/statistik-psykisk-halsa/barns-psykiska-halsa/>

Folkhälsomyndigheten. (2018b). *Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige?* Hämtad från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/v/varfor-har-den-psykiska-ohalsan-okat-bland-barn-och-unga-i-sverige/#is>

Globala målen. (u.å.-a). *Mål 3: Hälsa och välbefinnande*. Hämtad 3 april, 2019 från <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-3-halsa-och-valbefinnande/>

Globala målen. (u.å.-b). *Mål 4: God utbildning för alla*. Hämtad 3 april, 2019 från <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-4-god-utbildning-alla/>

Guldbrandsson, K., Bäck, H., & Bremberg, S. (2008). The significance of policy documents in municipal child health promotion. *Scandinavian Journal of Public Health*, 36(3), 228–234. doi:10.1177/1403494807086980

Harper, C. R., Parris, L. N., Henrich, C. C., Varjas, K., & Meyers, J. (2012). Peer Victimization and School Safety: The Role of Coping Effectiveness. *Journal of School Violence*, 11(4), 267–287. doi:10.1080/15388220.2012.706876

Klemera, E., Brooks, F. M., Chester, K. L., Magnusson, J., & Spencer, N. (2016). Self-harm in adolescence: Protective health assets in the family, school and community. *International Journal of Public Health*, 62(6), 631–638. doi:10.1007/s00038-016-0900-2

Kolada. (u.å.-a). *Jämföraren - vad kostar verksamheten i din kommun?* Hämtad 10 december, 2018 från https://www.kolada.se/index.php?p=jamforelse&unit_id=16655&tab_id=84003

Kolada. (u.å.-b). *Jämföraren - Öppna jämförelser Grundskola - Kommunala skolor.* Hämtad 10 december, 2018 från https://www.kolada.se/index.php?p=jamforelse&unit_id=16655&tab_id=116706

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. (2015). *Öppna skolan!* Hämtad från https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/oppna-skolan.pdf

Olweus, D. (1993). *Victimization by peers: Antecedents and long-term outcomes.* Hämtad 15 november 2018 från https://www.researchgate.net/publication/232578693_Victimization_by_peers_Antecedents_and_long-term_outcomes

Pellmer, K., Wramner, B. & Wramner, H. (2012). *Grundläggande folkhälsovetenskap.* (3:e uppl.). Stockholm: Liber

Region Skåne. (2016). *Folkhälsorapport. Barn och unga i Skåne.* Hämtat 19 november 2018 från https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/folkhalsorapport-barn-och-unga-i-skane-2016.pdf

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande. (2019). *Begreppsordlista.* Hämtad 4 juni, 2019 från <https://www.rfsl.se/hbtq-fakta/begreppsordlista/>

SFS 2010.800. *Skollag.* Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtad 10 april, 2019 från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolinspektionen. (2018). *Skolenkäten - Resultat våren 2018*. Hämtad från <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/statistikrapporter/skolenkaten/2018/skolenkaten-resultat-varen-2018.pdf>

Skolinspektionen. (2019). *Skolenkäten VT 2019 [Pedagogisk personal, grundskola]*. Hämtad 5 juni, 2019 från <https://www.skolinspektionen.se/sv/Statistik/statistik-fran-skolenkaten/skolenkaten-vt-2019/>

Skolverket. (2014). *Främja, förebygga, upptäcka och åtgärda*. Hämtad från https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfce44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf3375.pdf?k=3375

Sveriges kommuner och landsting. (2018). *Nuläge och utmaningar i elevhälsan 2018*. Hämtad från <https://webbutik.skl.se/sv/artiklar/nulage-och-utmaningar-i-elevhalsan-2018.html>

Troop-Gordon, W., & Ladd, G. W. (2013). Teachers' Victimization-Related Beliefs and Strategies: Associations with Students' Aggressive Behavior and Peer Victimization. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(1), 45–60. doi:10.1007/s10802-013-9840-y

Unicef. (u.å.-a). *Barnkonventionens historia*. Hämtad 10 april, 2019 från <https://unicef.se/barnkonventionen>

Unicef. (u.å.-b). *Barnkonventionen*. Hämtad 10 april, 2019 från <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full>

World Health Organization. (2016). *Adolescents' mental well-being*. Hämtad från http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/303482/HBSC-No.7_factsheet_Well-being.pdf?ua=1

World Health Organization. (2014). *Health behavior in school-aged children*. Hämtad 23 november, 2018 från <http://hbsc-nesstar.nsd.no/webview/>

World Health Organization. (2018a). *Depression*. Hämtad 2 april, 2019 från <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/depression>

World Health Organization. (2018b). *Mental Health: Strengthening our response*. Hämtad 2 april, 2019 från <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>

World Health Organization. (u.å.-a). *Constitution*. Hämtad 4 juni, 2019 från <https://www.who.int/about/who-we-are/constitution>

World Health Organization. (u.å.-b). *Ottawa Charter for health promotion*. Hämtad 4 juni, 2019 från <https://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/>

BILAGA 1

Missivbrev

Trygghet och hälsa i en skånsk grundskola

Hej! Mitt namn är Elin Borg och jag studerar på folkhälsovetenskapliga programmet på Högskolan i Skövde. Jag skriver under våren mitt examensarbete "Trygghet och hälsa i en skånsk grundskola" med syftet att undersöka om skolpersonal på en grundskola i Skåne upplever att trygghetsinsatserna har en positiv effekt på elevernas hälsa. Specifika frågeställningar är huruvida personalen upplever skillnader mellan pojkar, flickor och icke binära samt om trygghetsarbetets metoder är förankrade hos personalen. Med trygghetsarbete avser jag de insatser som är utförda och pågående från och med höstterminen 2018 inom det skolövergripande målet "trygghet". Med hälsa avser jag elevernas fysiska och psykiska välbefinnande. Metoden för studien är en enkät och jag vill därför be er besvara den. Enkäten är uppdelad i två avsnitt, en som fokuserar på trygghetsarbetets förankring hos personalen och en som fokuserar på personalens uppfattning om elevernas hälsa.

Ledningen på skolan ämnar ta del av den färdiga studien som förhoppningsvis ska bidra med information som kan stärka och/eller utveckla trygghetsarbetet. All skolpersonal anställd av skolan kommer bli ombedd att svara på enkäten.

Att delta i undersökningen är frivilligt. Undersökningen är anonym och konfidentiell, vilket innebär att utifrån svaren som sammanställs kommer det inte vara möjligt att identifiera dig eller dina svar. De besvarade enkäterna kommer att förstöras när studien är färdig och godkänd.

Om du har några frågor är du välkommen att kontakta mig enligt mina kontaktuppgifter nedan. Tack på förhand för din medverkan!

Höganäs den 5 april, 2019

Elin Borg 0702515345
b16elibo@student.his.se

*Obligatorisk 1. Jag godkänner medverkan * Ja

Enkät

Trygghetsarbetets förankring hos skolpersonalen

1. Jag är

Kvinna

Man

Icke binär

Vill ej svara

2. Ange hur länge har du varit yrkesverksam i skolmiljö? (Antal år)

3. I vilket arbetslag ingår du?

F-3

4-6

7-9

Fritidshem

Specialteam

4. Känner du till de trygghetsfrämjande insatser som genomförs sedan HT-2018?

Ja, Nej, Vet ej

5. Har du fått introduktion till trygghetsarbetet? (Med trygghetsarbetet avses de insatser som är utförda och pågående fr.o.m. HT-2018 inom det skolövergripande målet "trygghet")

Ja, Nej, Vet ej

6. Om ja, ange hur:

Öppet svarsfält

7. Har du känt dig delaktig i trygghetsarbetet?

Ja, Nej, Vet ej

8. Har du fått nya verktyg att arbeta med inför och under trygghetsarbetet? (till exempel metoder el. pedagogik)

Ja, Nej, Vet ej

9. Om ja, vilka verktyg?

Öppet svarsfält

10. Har du fått introduktion kring dessa verktyg?

Ja, Nej, Vet ej

11. Vilken insats upplever du har varit viktigast för trygghetsarbetet?

Öppet svarsfält

12. Vilken insats upplever du fungerat bäst i praktiken?

Öppet svarsfält

13. Vilken insats upplever du fungerat sämst i praktiken?

Öppet svarsfält

14. Har du saknat något för att kunna genomföra trygghetsarbetet på bästa sätt?

Ja, Nej, Vet ej

15. Om ja, vad har du saknat?

Öppet svarsfält

16. Saknar du något inslag i trygghetsarbetet?

Öppet svarsfält

17. Övriga synpunkter som rör förankringen av trygghetsarbetet.

Öppet svarsfält

Slut på Avsnitt 1 - klicka "nästa" för att komma till Avsnitt 2

Uppfattning om elevernas hälsa i relation till trygghetsarbetet

18. Hur många elever skulle du uppskatta har dålig hälsa? (Hälsa avser elevernas fysiska och psykiska välbefinnande).

Öppet svarsfält

19. Hur många elever skulle du uppskatta har bra hälsa?

Öppet svarsfält

20. Upplever du att trygghet har en effekt på elevernas hälsa?

Ja, Nej, Vet ej

21. Upplever du någon skillnad i hälsan mellan pojkar, flickor och icke binära avseende skolans trygghet? Ja, Nej,

Vet ej

22. Om ja, på vilket sätt?

Öppet svarsfält

23. Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett bäst effekt på pojkarnas trygghet?

Öppet svarsfält

24. Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett bäst effekt på flickornas trygghet?

Öppet svarsfält

25. Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett bäst effekt på icke-binäras trygghet?

Öppet svarsfält

26. Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett sämst effekt på pojkarnas trygghet?

Öppet svarsfält

27. Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett sämst effekt på flickornas trygghet?

Öppet svarsfält

28. Vilken insats i trygghetsarbetet upplever du har gett sämst effekt på icke-binäras trygghet?

Öppet svarsfält

29. Upplever du någon skillnad på elevernas hälsa innan och efter trygghetsarbetet som startade HT-2018? Ja, Nej, Vet ej

30. Om ja, på vilket sätt?

Öppet svarsfält

31. Finns det något område i trygghetsarbetet som du upplever att eleverna saknat?

Öppet svarsfält

32. Övriga synpunkter som rör elevernas hälsa i relation till trygghet.

Öppet svarsfält

Tack för din medverkan!